

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΙΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ (ΥΔ.Α.Δ.)**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Καταγραφή της ελεύθερης αλιείας στη λιμνοθάλασσα
Μεσολογγίου-Αιτωλικού**

Γεώργιος Καδδίτης - Γεώργιος Σπύρου

**Εισηγητές: Γεώργιος Κατσέλης (Αναπληρωτής Καθηγητής)
Δημήτριος Κ. Μουτόπουλος (Καθηγητής Εφαρμογών)**

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2012

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Γεώργιος Κατσέλης^{1,2}, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος ΥΔ.Α.Δ.
Δημήτριος Κ. Μουτόπουλος^{1,2}, Καθηγητής Εφαρμογών Τμήματος ΥΔ.Α.Δ.
Ιωάννης Κλαδάς², Καθηγητής Τμήματος ΥΔ.Α.Δ.

---

¹Επιβλέπων Καθηγητής

²Μέλη της εξεταστικής επιτροπής

Αναφορά: Γ. Καδδίτης, Γ. Σπύρου 2012. *Καταγραφή της ελεύθερης αλιείας στη λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού*. Πτυχιακή Διπλωματική Εργασία, ΤΕΙ Μεσολογγίου, Τμήμα Υδατοκαλλιεργειών και Αλιευτικής Διαχείρισης, 31 σελ. και 6 σελ. Παράρτημα.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ	4
1.2. Η ΑΛΙΕΙΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ	6
1.3. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	8
2. ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ	9
2.1. ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	9
2.2. ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	9
2.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	11
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	13
3.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ	13
3.2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ «ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΙΕΙΑ»	14
3.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ «ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ»	20
4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	24
4.1. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ	24
4.2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	25
4.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	28
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	30

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Ιστορική εξέλιξη της λιμνοθάλασσας

Η αλιεία στις λιμνοθάλασσες ήταν και είναι το κύριο χαρακτηριστικό κατοίκων των περιοχών γύρω από αυτές, είτε σαν κύρια επαγγελματική δραστηριότητα, είτε σαν δεύτερο επάγγελμα. Ο υγρότοπος που σήμερα ονομάζεται Λ/Θ Μεσολογγίου-Αιτωλικού, κατά την αρχαιότητα δέσποζε στην περιοχή αποτελώντας πηγή πλούτου και ανθρώπινης δραστηριότητας.

Το δέσιμο της ζωής της πόλης με τη Λ/Θ και τη συμπεριφορά των οργανισμών της εκφράστηκε ακόμα και στο κορυφαίο γεγονός της ιστορίας της: την έξοδο του Μεσολογγίου το 1826. Το γεγονός ότι το Μεσολόγγι έπεσε τον Απρίλιο του 1826 οφείλεται, πέραν των άλλων αιτιών και στο γεγονός ότι η περίοδος αυτή έπεται του χειμώνα όπου εξαιτίας των χαμηλών θερμοκρασιών η αφθονία των ψαριών στη Λ/Θ ελαχιστοποιείται. Το σύστημα των Λ/Θ Μεσολογγίου-Αιτωλικού σχηματίστηκε από τις φερτές ύλες των ποταμών Ευήνου και Αχελώου σε συνδυασμό με τους ισχυρούς κυματισμούς που προκαλούνταν από τους επικρατούντες νότιους και νοτιοανατολικούς ανέμους (Δημητρίου, 2007).

Οι κυριότερες παρεμβάσεις που αφορούν στη μεταβολή της μορφολογίας και του υδραυλικού συστήματος της περιοχής, είναι οι ακόλουθες:

- Διαχωρίστηκαν και διαμορφώθηκαν στο σύμπλεγμα έξι Λ/Θ
- Απομονώθηκαν με αναχώματα σχετικά μεγάλες εκτάσεις, αποξηράνθηκε το 90% των ελωδών εκτάσεων και έτσι χάθηκε περίπου το 40% της λιμνοθαλάσσιας έκτασης.
- Κατασκευάστηκε ένα εκτεταμένο αρδευτικό και αποστραγγιστικό δίκτυο που καταλήγει σε 7 αντλιοστάσια δυναμικότητας 299.420 μ³/h που εκβάλλουν εντός του συμπλέγματος των Λ/Θών και αρδεύουν τις σχετικά νέες καλλιεργήσιμες εκτάσεις της περιοχής.
- Αναπτύχθηκαν οι δύο αλυκές της περιοχής που καλύπτουν το 70% της παραγωγής αλατιού της χώρας.
- Κατασκευάστηκαν τα αποχετευτικά δίκτυα των πόλεων Μεσολογγίου και Αιτωλικού που καταλήγουν εντός της Λ/Θ και διαμορφώθηκαν στον αιγιαλό οι χωματερές του Δήμου Μεσολογγίου και του Δήμου Ονιαδών.

Οι Λ/Θ που αποτελούν, μετά από τις παρεμβάσεις της δεκαετίας του '70, το σύστημα είναι από ανατολικά προς τα δυτικά οι ακόλουθες (Katselis et al., 2003):

1. Λ/Θ Βόρειου, Ανατολικής και Διαύλου Κλείσοβας
2. Λ/Θ Κλείσοβας
3. Κεντρική Λ/Θ
4. Λ/Θ Αιτωλικού
5. Λ/Θ Θολής
6. Λ/Θ Παλαιοποτάμου

1.2. Η αλιεία στη λιμνοθάλασσα

Η αλιευτική εκμετάλλευση των Λ/Θ στηρίζεται στις μετακινήσεις των ψαριών για λόγους διατροφής τους ανοιξιάτικους μήνες που θερμοκρασία του νερού της Λ/Θ αυξάνει. Λόγω του μικρού βάθους της και της ανόδου της θερμοκρασίας του περιβάλλοντος, ψάρια από την ανοιχτή θάλασσα εισέρχονται ακολουθώντας τα ρεύματα των νερών που εξέρχονται από τη λιμνοθάλασσα κατά την άμπωτη (Σπάλα, 2007). Αντίθετα, το χειμώνα που η θερμοκρασία των νερών είναι εξαιρετικά χαμηλή, τα ψάρια εγκαταλείπουν μαζικά τη λιμνοθάλασσα μέχρι την άνοιξη οπότε και αρχίζει η άνοδος της θερμοκρασίας των νερών (Katselis et al. 2007).

Η εκμετάλλευση των Λ/Θ έγκειται στον εγκλωβισμό των ψαριών που εισέρχονται στη Λ/Θ ώστε να μην είναι δυνατή η ελεύθερη επιστροφή τους στη θάλασσα και στη συνέχεια στη σύλληψή τους. Η διαδικασία αυτή αφορά είτε ψάρια σχετικά μεγάλης ηλικίας είτε γόνο ψαριών από τα πρώτα στάδια της ζωής τους, στα οποία το αβαθές και εύτροφο περιβάλλον της λιμνοθάλασσας παρέχει ευνοϊκές συνθήκες επιβίωσης και ανάπτυξης (Koutrakis et al., 2007, Katselis et al., 2007).

Στο σύμπλεγμα των Λ/Θ εργάζονται περίπου 700 επαγγελματίες αλιείς, ή άτομα που συμπληρώνουν το εισόδημά τους από το ψάρεμα χωρίς να έχουν επαγγελματική άδεια. Οι 100 με 130 περίπου από αυτούς που ασχολούνται επαγγελματικά με την αλιεία, είναι μέλη αλιευτικών συνεταιρισμών (Δημητρίου, 2007). Οι αλιευτικοί συνεταιρισμοί έχουν την εκμετάλλευση των αλιευτικών θέσεων στα στόμια των Λ/Θ των διβαριών (ή ιβαριών). Οι υπόλοιποι είναι οι λεγόμενοι «ελεύθεροι» που αλιεύουν μέσα στη Λ/Θ μεμονωμένα. Τα μέσα αλιείας που χρησιμοποιούν οι ελεύθεροι αλιείς είναι το πυροφάνι, η συρτή, το παραγάδι και στην Λ/Θ το σταφνοκάρι, ενώ παράνομα χρησιμοποιείται ευρύτατα το δίχτυ, τόσο από τους συνεταιρισμούς όσο και από μεμονωμένους αλιείς.

Η ανθρώπινη παρέμβαση αφορά αρχικά τον εγκλωβισμό των ψαριών, ώστε να μην είναι δυνατή η ελεύθερη επιστροφή του στη θάλασσα και στην συνέχεια, τη σύλληψη τους (Δημητρίου, 2007). Η εκμετάλλευση των ιχθυοτροφείων είναι σίγουρα πιο αποδοτική και σταθερή σε σχέση με το εισόδημα από την ελεύθερη αλιεία. Η ενοικίαση επομένως των διβαριών αποτελεί αντικείμενο έντονης διεκδίκησης με κύριο κριτήριο τις μισθώσεις αυτών, με το ύψος της μίσθωσης να ανέρχεται στο 10% του συνόλου της αξίας της παραγωγής. Στις παραδοσιακές πρακτικές, την κυρίαρχη θέση κατέχει το «βάρυ». Ο «ιβαράς» στηρίζει την τέχνη του στη βαθιά γνώση της συμπεριφοράς των ψαριών και της κίνησης των ρευμάτων και η γνώση αυτή προέρχεται από την πολύχρονη εμπειρία των ψαράδων που μεταφέρεται από γενιά σε γενιά.

Ο όρος «βάρυ» έχει τη ρίζα του στην ιταλική γλώσσα, μαρτυρώντας όχι μόνο τις πολιτιστικές ανταλλαγές, αλλά και την παρουσία Ιταλών τεχνητών. Επίσημα αναφέρεται σαν «φυσικό ιχθυοτροφείο»· δεν πρόκειται, δηλαδή, για εκτροφή ψαριών με τεχνητή τροφή, αλλά για περιοχή όπου ο άνθρωπος παρεμβαίνει μόνο στην προσέλκυση και αλίευση των ψαριών με ειδικές κατασκευές. Τέτοιες είναι οι φραγμοί στις περιοχές όπου η λιμνοθάλασσα επικοινωνεί με την ανοιχτή θάλασσα, με σκοπό τον έλεγχο των μετακινήσεων των ψαριών. Οι φραγμοί αυτοί αποτελούνται από πασσάλους στηριγμένους στο βυθό και από διχτυωτό πλέγμα (στο παρελθόν κατασκευάζονταν καλαμωτές).

Ο «ιβαράς» γνωρίζει ότι τα ψάρια μετακινούνται από ή προς τη λιμνοθάλασσα αναζητώντας τροφή, ευνοϊκές συνθήκες περιβάλλοντος, ή χώρους κατάλληλους για την αναπαραγωγή τους. Γνωρίζει επίσης, ότι οι μετακινήσεις αυτές σχετίζονται με τα ρεύματα του νερού και μπορεί να προβλέπει με ακρίβεια τις φάσεις της παλίρροιας.

Έτσι, την άνοιξη που τα ψάρια προσελκύονται από τα πιο ζεστά μέρη της ρηχής λιμνοθάλασσας, το «βάρυ» είναι ανοιχτό και, όπως λένε οι ψαράδες, «σοδεύει», δέχεται δηλαδή ψάρια. Αργότερα θα κλείσει και τα ψάρια θα παραμείνουν στη λιμνοθάλασσα, όπου

οι συνθήκες θερμοκρασίας, σε συνδυασμό με την αφθονία της τροφής θα ευνοήσουν τη γρήγορη ανάπτυξή τους (π.χ. η τσιπούρα που θα μπει τον πρώτο χρόνο ζωής της στη λιμνοθάλασσα, θα έχει διπλάσια ανάπτυξη από αυτή που θα είχε αν παρέμενε στην ανοιχτή θάλασσα) (Katselis et al., 2003, 2007). Όταν οι συνθήκες αλλάξουν και το λιμνοθαλάσσιο περιβάλλον γίνει αφιλόξενο, ή όταν διάφορα είδη ψαριών βρίσκονται σε περίοδο αναπαραγωγής, πάλι θα οδηγηθούν από τα ρεύματα της παλίρροιας προς την ανοιχτή θάλασσα, αναζητώντας σχετικά μεγάλα βάθη για να αποθέσουν τα αυγά τους. Στη διάρκεια αυτών των μετακινήσεων, τα ψάρια καταλήγουν στις ιχθυοπαγίδες, τις «πήρες» όπως τις αποκαλούν οι ψαράδες, όπου συλλέγονται με απόχη.

Γίνεται φανερό ότι η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι αλιείς επιλέγουν και εναλλάσσουν ενασχολήσεις μπορεί να βοηθήσει στην πρόβλεψη του αποτελέσματος που θα έχουν διαφορετικές διαχειριστικές πρακτικές. Για αυτό το λόγο πρέπει να αναγνωριστούν κατά αρχήν οι τοπικές ενασχολήσεις μίας περιοχής, προσέγγιση η οποία θα μπορούσε να επιτρέψει την κατανόηση των παραγόντων που καθορίζουν την αλιευτική τακτική και να συμβάλει στην επιλογή διαχειριστικής στρατηγικής (Salas & Gaertner 2004).

1.3. Σκοπός της εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αποτίμηση των επιχειρησιακών και κοινωνικο-οικονομικών χαρακτηριστικών της ελεύθερης αλιείας στη λιμνοθάλασσα Μεσολογίου-Αιτωλικού, μέσα από τη διενέργεια ατομικών συνεντεύξεων. Ειδικότερα, διερευνώνται, κατηγοριοποιούνται και ποσοτικοποιούνται οι τακτικές αλιείας των επαγγελματιών αλιέων μέσα από την ανάπτυξη μιας τυπολογίας της επαγγελματικής αλιείας στη λιμνοθάλασσα.

2. ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ

2.1. Διενέργεια των συνεντεύξεων

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στα αλιευτικά καταφύγια της λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου-Αιτωλικού (λιμάνια Μεσολογγίου και Αιτωλικού) κατά την περίοδο Νοέμβριος 2011-Μάρτιος 2012. Τα άτομα που μετείχαν στην έρευνα ήταν επαγγελματίες αλιείς που δραστηριοποιούνται στη λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού και επιλέχθηκαν τυχαία από διάφορες ηλικιακές ομάδες. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν ατομική με τον κάθε ερωτώμενο να απαντάει μεμονωμένα από τους υπόλοιπους αλιείς, προκειμένου να διασφαλιστεί η απουσία επιρροής των αλιέων μεταξύ τους κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Επίσης, πριν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δηλώνονταν στους αλιείς ότι η συμμετοχή στην έρευνα δεν ήταν υποχρεωτική και ότι η έρευνα ήταν απρόσωπη.

2.2. Δομή του ερωτηματολογίου της έρευνας

Για το σχεδιασμό του ερωτηματολογίου της έρευνας λήφθηκε υπόψη η συμβατότητά του με ερωτηματολόγια από προηγούμενες μελέτες και έρευνες: «Ανάπτυξη της Τυπολογίας

των Ελλήνων Επαγγελματιών Αλιέων» (Ανώνυμος, 2003) και «Αλιευτική δραστηριότητα στον Αμβρακικό Κόλπο: Υφιστάμενη κατάσταση και προοπτικές» (Ανώνυμος, 2008).

Το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας (Παράρτημα Ι) αποτελούνταν από δύο βασικά τμήματα. Το πρώτο αφορούσε ερωτήματα σχετικά με την αλιευτική δραστηριότητα των επαγγελματιών αλιέων και το δεύτερο αφορούσε δημογραφικά και κοινωνικά στοιχεία των συμμετεχόντων.

Η πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου χωρίζεται σε δύο υποενότητες: (α) εξάρτηση από την αλιεία και (β) ενασχολήσεις της επαγγελματικής αλιείας. Ειδικότερα, στην πρώτη υποενότητα («Εξάρτηση από την αλιεία») οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήματα που αφορούσαν στο χρονικό διάστημα κατά το οποίο ασχολούνται με την αλιεία, τον τύπο της άδειας αλιείας που κατέχουν (μπλε άδεια για τους επαγγελματίες αλιείς χωρίς σκάφος και κόκκινη άδεια για τους επαγγελματίες αλιείς με αλιευτικό σκάφος) τον τύπο του σκάφους και τα αλιευτικά εργαλεία που κυρίως χρησιμοποιούν και ποιες είναι οι απόψεις τους για τα προβλήματα της αλιείας. Επίσης, οι αλιείς κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο διαθέτουν τα αλιεύματα στην αγορά, για τυχόν προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην αλιεία και για το κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι από τα κέρδη τους.

Στην υποενότητα των «ενασχολήσεων» οι αλιείς κλήθηκαν να απαντήσουν σε πιο ειδικά θέματα της αλιευτικής δραστηριότητας, όπως είναι η εποχή, τα εργαλεία και τα κύρια είδη που αλιεύονται και οι ποσότητές τους, αλλά και οι ποσότητες των υπόλοιπων ειδών («δεύτερων ειδών») συμπεριλαμβανόμενων αυτών που δεν έχουν εμπορική αξία (απορριπτόμενα).

Στο δεύτερο τμήμα του ερωτηματολογίου, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε γενικές ερωτήσεις που αφορούσαν δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, όπως ήταν το φύλο, η ηλικιακή κλάση, το επίπεδο μόρφωσης, η

οικογενειακή κατάσταση, ο τόπος καταγωγής και γεννήσεώς τους. Για την επιλογή των επιπέδων σε κάθε ένα από τα παραπάνω, δημογραφικής και κοινωνικής φύσης ερωτήματα, ακολουθήθηκε η κατηγοριοποίηση που εφαρμόστηκε σε παρόμοιες έρευνες σύμφωνα με τους Batzios et al. (2004).

2.3. Ανάλυση των δεδομένων

Μετά τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, τα δεδομένα συλλέχθηκαν και καταγράφηκαν σε βάση δεδομένων του προγράμματος SPSS (ver. 17.0), η οποία περιελάμβανε σε ξεχωριστές στήλες τα παρακάτω στοιχεία:

- A) τον αύξοντα αριθμό του ερωτηματολογίου
- B) τα ερωτήματα της έρευνας (κωδικοποιημένα με αριθμούς) και
- Γ) τα δημογραφικά στοιχεία (κωδικοποιημένα με γράμματα)

Στη βάση των δεδομένων διαχωρίστηκαν ανά εποχή τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται και το κύριο είδος-στόχο, οι ποσότητες που αλιεύθηκαν ανά κύριο είδος, καθώς και τα συνολικά κιλά αλιευμάτων ανά εργαλείο. Ειδικότερα, εκτιμήθηκαν οι παρακάτω παράμετροι:

- Εποχιακή κατανομή αλιευτικών εργαλείων
- Εποχιακή κατανομή ποσοτήτων, σε κιλά, των αλιευμάτων ανά εργαλείο
- Εποχιακή κατανομή της ποσότητας για το κάθε κύριο είδος ανά εργαλείο
- Εποχιακή κατανομή των συνολικών κιλών αλιευμάτων ανά εργαλείο
- Ηλικιακή κατανομή
- Κατανομή βάσει την μόρφωση
- Κατανομή οικογενειακής κατάστασης

Η ανάλυση των δεδομένων της ποσοτικής έρευνας περιλάμβανε την εκτίμηση των συχνοτήτων (%) για κάθε απάντηση για τις διάφορες κατηγορίες των ανεξάρτητων μεταβλητών (δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά) του δείγματος.

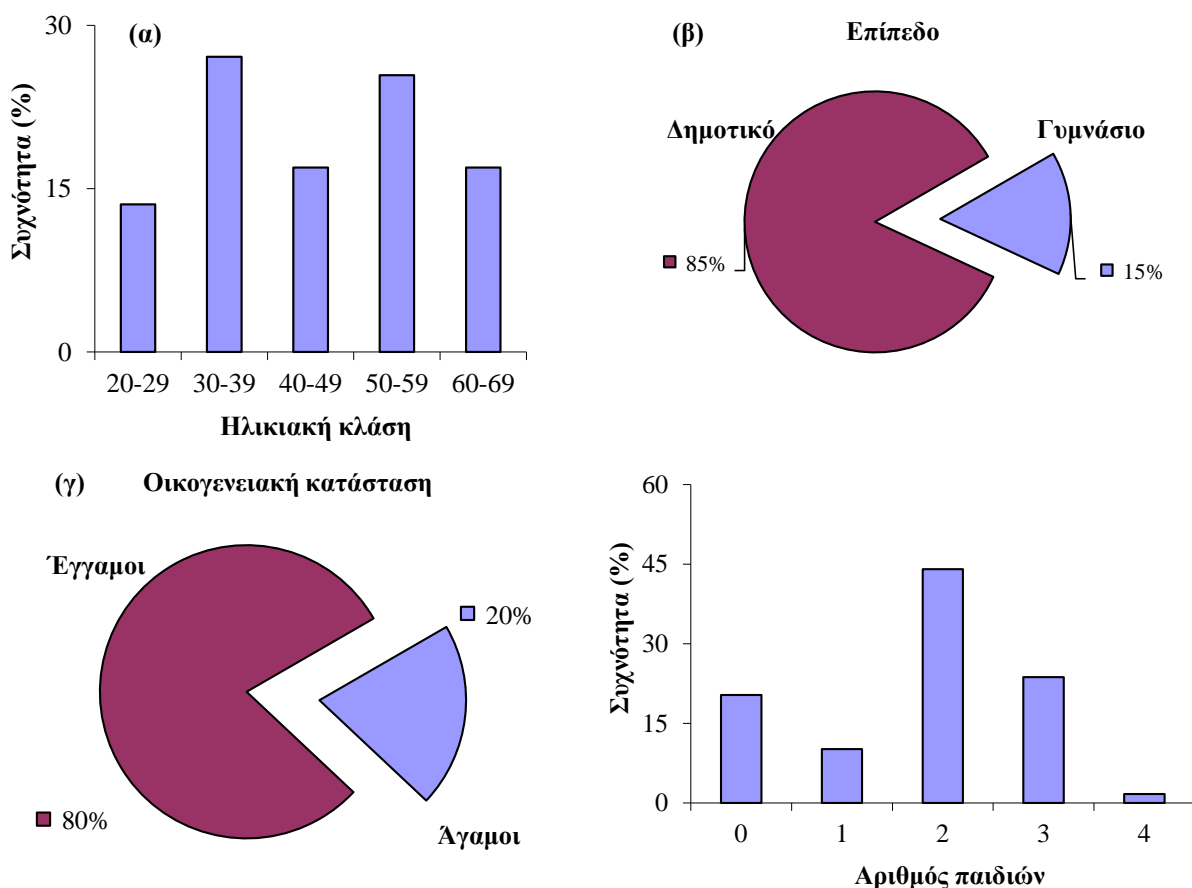
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1. Ανάλυση των δημογραφικών χαρακτηριστικών

Συνολικά ερωτήθηκαν 59 επαγγελματίες αλιείς, όλοι άνδρες, από την περιοχή του Αιτωλικού. Η μέση ηλικία των ερωτηθέντων ήταν 44,2 έτη ($\pm 12,3$) και η ηλικιακή τους κατανομή αποτελούνταν κυρίως (42%) από άτομα ηλικίας 50-65 ετών (Εικόνα 1α), ενώ σημαντικό ποσοστό αποτελούνταν από νέους ηλικίας 20-29 ετών (13,6%). Περισσότερο από το 84% των επαγγελματιών αλιέων είχε επίπεδο μόρφωσης πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Εικόνα 1β). Επίσης, περισσότερο από τα 4/5 (84%) των επαγγελματιών αλιέων ήταν έγγαμοι (Εικόνα 1γ), ενώ ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό απάντησε ότι το επάγγελμα του πατέρα τους ήταν επίσης αλιείας (96,7%). Το 44% των έγγαμων αλιέων της περιοχής έχουν 2 παιδιά, το 25% περίπου είναι πολύτεκνοι (3 ή 4 παιδιά), 10% έχουν 1 μόνο παιδί και το υπόλοιπο 20% δεν έχει κανένα παιδί (Εικόνα 1δ). Από τους αλιείς με παιδιά, το συντριπτικό ποσοστό εξ' αυτών δεν ακολουθούν το επάγγελμα του πατέρα τους (98%) και επίσης, παρόμοιο ποσοστό (98%) των ερωτηθέντων απάντησε ότι κανένα από τα παιδιά τους δεν προτίθεται να ασχοληθεί

επαγγελματικά με την αλιεία. Το συντριπτικό ποσοστό των ερωτηθέντων (98%) δήλωσαν ότι ασχολούνται επαγγελματικά αποκλειστικά και μόνο με την αλιεία.

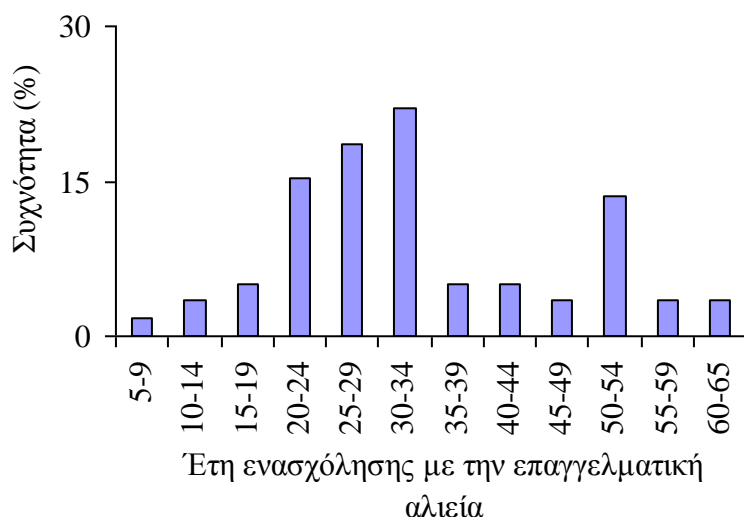

Εικόνα 1. (α) Συχνότητα κατανομής της ηλικιακής κλάσης των ερωτηθέντων, (β) επίπεδο μόρφωσης, (γ) οικογενειακή κατάσταση και (δ) συχνότητα κατανομής του αριθμού των παιδιών των ερωτηθέντων.

3.2. Ανάλυση των ερωτημάτων της κατηγορίας «εξάρτησης από την αλιεία»

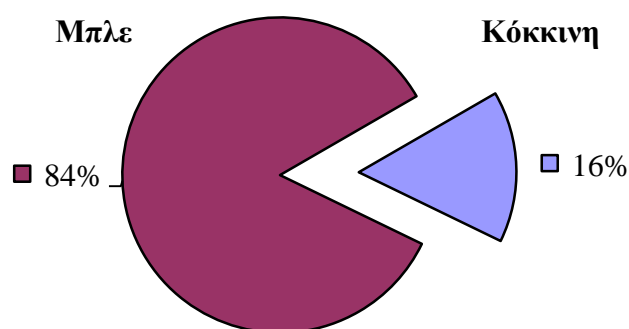
Περισσότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες (56%) είχαν από 20 μέχρι 35 έτη επαγγελματικής απασχόλησης με την αλιεία (Εικόνα 3), ενώ ένα επίσης σημαντικό ποσοστό των επαγγελματιών αλιέων (20,3%) απασχολείται για περισσότερο από 50 έτη στην αλιεία.

Περισσότεροι από τα $\frac{3}{4}$ των αλιέων (84%) είχαν μπλε άδεια αλιείας (Εικόνα 4), ενώ οι υπόλοιποι είχαν κόκκινη άδεια. Αναφορικά με τα διαθέσιμα όργανα των σκαφών (Πίνακας 1), σχεδόν οι μισοί από τους αλιείς διαθέτουν βυθόμετρο (44%), το $\frac{1}{3}$ διαθέτει Radar (31%), ενώ μικρότερο ποσοστό διαθέτει GPS (18,4%) και VHF (5,3%).

Εικόνα 3. Συχνότητα κατανομής των ετών απασχόλησης με την επαγγελματική αλιεία των ερωτηθέντων.

Η επαγγελματική άδεια που έχετε είναι

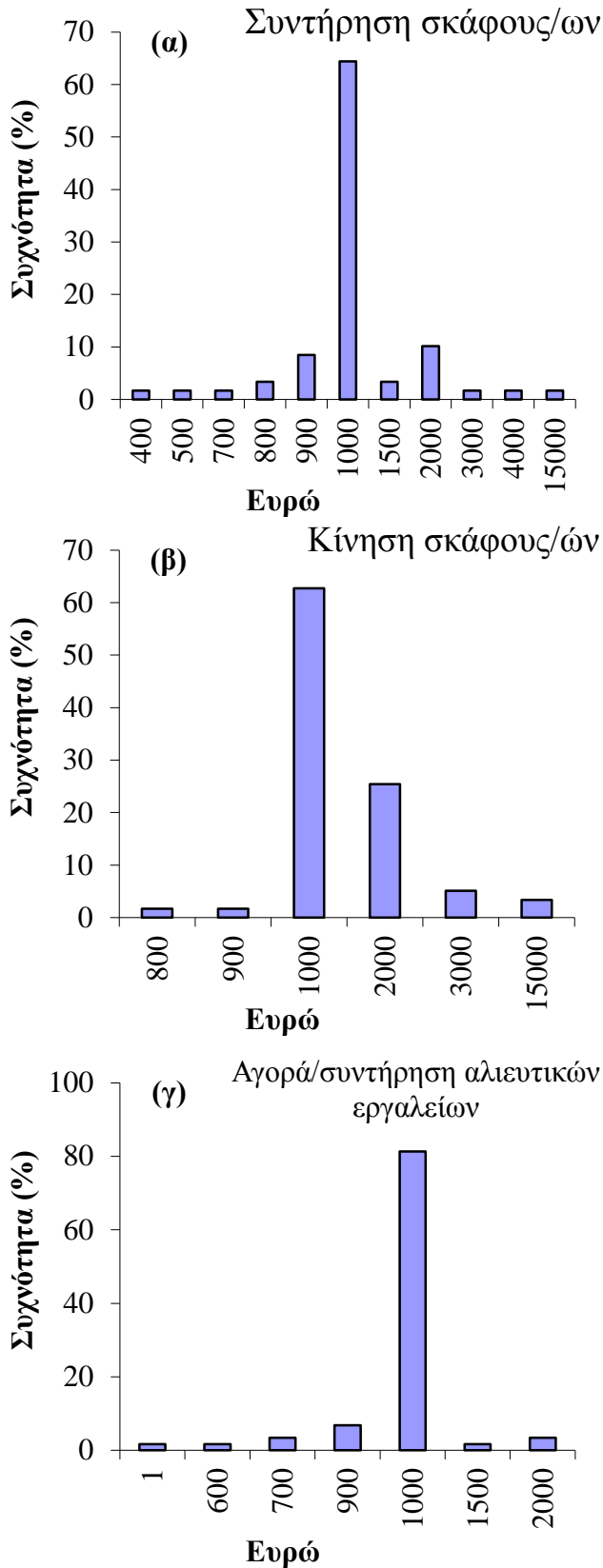

Εικόνα 4. Συχνότητα κατανομής της κατοχής επαγγελματικής άδειας των ερωτηθέντων.

Πίνακας 1. Αριθμητική (N) και ποσοστιαία (%) κατανομή των τύπων του ηλεκτρονικού εξοπλισμού του σκάφους.

Ηλεκτρονικός εξοπλισμός σκάφους	n	%
Radar	12	31,6
VHF	2	5,3
GPS	7	18,4
Βυθόμετρο	17	44,7
Σύνολο	38	

Αναφορικά με τα ετήσια έξοδα, περισσότερο από το 60% των αλιέων καταναλώνει 1000 ευρώ για τη συντήρηση του σκάφους (Εικόνα 5α), για καύσιμα (Εικόνα 5β) και για αγορά και συντήρηση των αλιευτικών εργαλείων (Εικόνα 5γ).

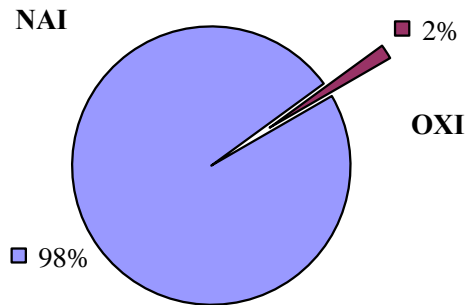

Εικόνα 5. Συχνότητα κατανομής των εξόδων της αλιευτικής δραστηριότητας: (α) συντήρηση σκάφους, (β) κίνηση σκάφους και (γ) αγορά/συντήρηση αλιευτικών εργαλείων.

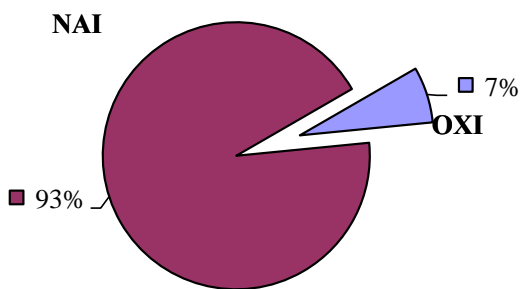
Σχεδόν όλοι οι αλιείς (98%) είναι μέλη αλιευτικών συλλόγων ή σωματείων (Εικόνα 6α) και συνεταιρισμών (π.χ. αλιευτικών προϊόντων) (Εικόνα 6β).

(α) Είστε μέλος αλιευτικού συλλόγου ή σωματείου:

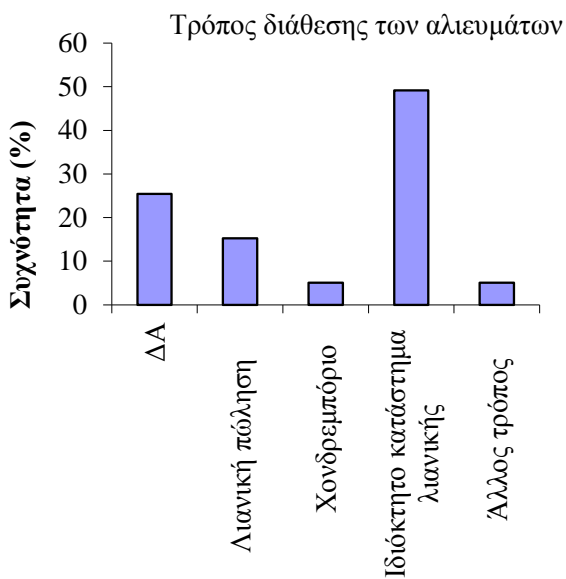

(β) Είστε μέλος σε συνεταιρισμούς (π.χ. αλιευτικών προϊόντων);

Εικόνα 6. Συχνότητα κατανομής της συμμετοχής: (α) σε αλιευτικό σύλλογο και (β) σε αλιευτικό συνεταιρισμό.

Περίπου οι μισοί από τους αλιείς διαθέτουν τα αλιεύματά τους (Εικόνα 7) σε ιδιόκτητο κατάστημα λιανικής (49%), ενώ ένα μικρό ποσοστό (15%) τα διαθέτουν σε λιανική πώληση. Αναφορικά με την εποχικότητα της αλιευτικής δραστηριότητας, το σύνολο των αλιέων δήλωσαν ότι αλιεύει όλους τους μήνες του χρόνου.

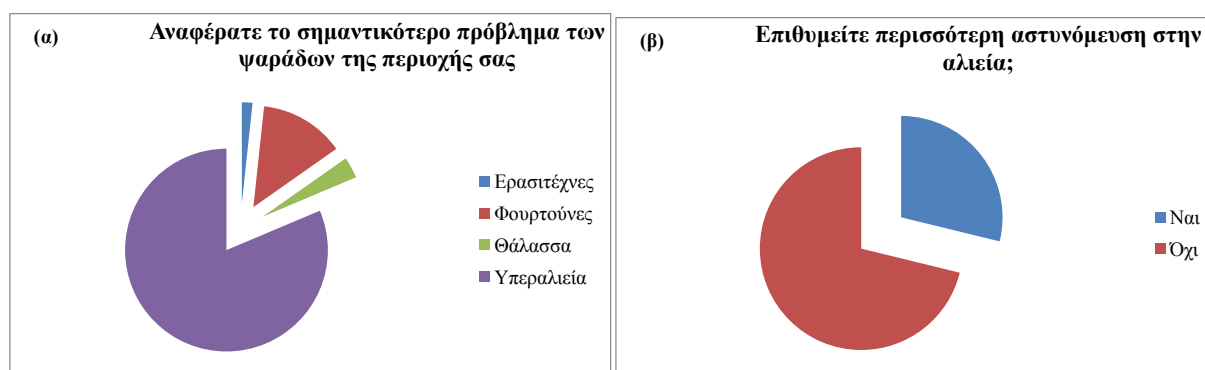
Εικόνα 7. Συχνότητα κατανομής του τρόπου διάθεσης των αλιευμάτων.

Τα πιο σημαντικά θέματα που αφορούν την αλιεία (Πίνακας 2) είναι, σύμφωνα με τις απόψεις των αλιέων, η συμμετοχή των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις (27% ως πρώτη επιλογή) και η εκκαθάριση του μητρώου των ψαράδων (24% ως πρώτη επιλογή), ενώ σε μικρότερο ποσοστό σημαντικά θέματα αποτελούν ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας (17%) και ο έλεγχος διακίνησης των αλιευμάτων (14%).

Πίνακας 2. Αριθμητική (N) και ποσοστιαία (%) κατανομή της σημαντικότητας των βασικών θεμάτων που αφορούν την αλιεία.

Πρώτη επιλογή	N	%	Δεύτερη επιλογή	N	%
Αλιεία με μη επιτρεπόμενα μέσα	6	10,2	Αλιεία με μη επιτρεπόμενα μέσα	24	40,7
Εκσυγχρονισμός νομοθεσίας	10	16,9	Εκσυγχρονισμός νομοθεσίας	14	23,7
Εκκαθάριση μητρώου ψαράδων	14	23,7	Εκκαθάριση μητρώου ψαράδων	5	8,5
Έλεγχος διακίνησης αλιευμάτων	8	13,6	Έλεγχος διακίνησης αλιευμάτων	6	10,2
Εξάπλωση ερασιτεχνικής αλιείας	5	8,5	Εξάπλωση ερασιτεχνικής αλιείας	8	13,6
Συμμετοχή των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις	16	27,1	Συμμετοχή των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις	2	3,4
Σύνολο	59	100,0	Σύνολο	59	100,0
Τρίτη επιλογή			Τέταρτη επιλογή		
Αλιεία με μη επιτρεπόμενα μέσα	11	18,6	Αλιεία με μη επιτρεπόμενα μέσα	4	6,8
Εκσυγχρονισμός νομοθεσίας	17	28,8	Εκσυγχρονισμός νομοθεσίας	5	8,5
Εκκαθάριση μητρώου ψαράδων	15	25,4	Εκκαθάριση μητρώου ψαράδων	17	28,8
Έλεγχος διακίνησης αλιευμάτων	7	11,9	Έλεγχος διακίνησης αλιευμάτων	21	35,6
Εξάπλωση ερασιτεχνικής αλιείας	7	11,9	Εξάπλωση ερασιτεχνικής αλιείας	6	10,2
Συμμετοχή των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις	2	3,4	Συμμετοχή των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις	6	10,2
Σύνολο	59	100,0	Σύνολο	59	100,0
Πέμπτη επιλογή			Έκτη επιλογή		
Αλιεία με μη επιτρεπόμενα μέσα	4	7,5	Αλιεία με μη επιτρεπόμενα μέσα	10	16,9
Εκσυγχρονισμός νομοθεσίας	9	17,0	Εκσυγχρονισμός νομοθεσίας	4	6,8
Εκκαθάριση μητρώου ψαράδων	5	9,4	Εκκαθάριση μητρώου ψαράδων	3	5,1
Έλεγχος διακίνησης αλιευμάτων	12	22,6	Έλεγχος διακίνησης αλιευμάτων	6	10,2
Εξάπλωση ερασιτεχνικής αλιείας	23	43,4	Εξάπλωση ερασιτεχνικής αλιείας	10	16,9
			Συμμετοχή των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις	26	44,1
Σύνολο	53	100,0	Σύνολο	59	100,0

Το μεγαλύτερο ποσοστό των αλιέων (81%) θεωρούν ως σημαντικό πρόβλημα (Εικόνα 9α) την υπεραλίευση και σε μικρότερο ποσοστό τις φουρτούνες (14%), ενώ ποσοστό 71% δεν επιθυμεί περισσότερη αστυνόμευση στην αλιεία (Εικόνα 9β).

Εικόνα 8. Συχνότητα κατανομής (α) των σημαντικότερων προβλημάτων και (β) της αστυνόμευσης της αλιείας.

Αναφορικά με τα μελλοντικά σχέδια των αλιέων (Πίνακας 3), το μεγαλύτερο ποσοστό των αλιέων προτίθεται να: (α) μην αποσύρει το σκάφος του (98%), (β) να μην το αντικαταστήσει (97%), (γ) να μην το εκσυγχρονίσει (70%) και (δ) να μην το μεταβιβάσει (98%).

Πίνακας 3. Αριθμητική (N) και ποσοστιαία (%) κατανομή των μελλοντικών σχεδίων των αλιέων.

Απόσυρση		%
Ναι	1	1,7
Όχι	58	98,3
Σύνολο	59	100,0
Αντικατάσταση		%
Ναι	2	3,4
Όχι	57	96,6
Σύνολο	59	100,0
Εκσυγχρονισμό		%
Ναι	18	30,5
Όχι	41	69,5
Σύνολο	59	100,0
Μεταβίβαση		%
Ναι	1	1,7
Όχι	58	98,3
Σύνολο	59	100,0

Περισσότεροι από τα 2/3 των αλιέων προμηθεύονται καύσιμα σε μειωμένη τιμή (70%), ενώ ένα μεγάλο ποσοστό (95%) δεν πιστεύει ότι η απαγόρευση της αλιείας με δίχτυ μέσα στη λιμνοθάλασσα είναι σωστό μέτρο. Επίσης, ένα μεγάλο ποσοστό των αλιέων (83%) δεν πιστεύει ότι η τιμή των ψαριών που διατίθεται στην αγορά είναι ικανοποιητική. Το

συντριπτικό ποσοστό των αλιέων (98%) δηλώνει στην εφορία ολόκληρο το εισόδημα από την αλιεία.

3.3. Ανάλυση των ερωτημάτων της κατηγορίας «ενασχολήσεις»

Η περιγραφική ανάλυση των ερωτημάτων που αναφέρονται στις ενασχολήσεις έδειξε, αρχικά, ότι υπάρχει διαφοροποίηση της χρήσης διαφορετικών τύπων αλιευτικών εργαλείων σε κάθε εποχή. Ειδικότερα (Πίνακας 4), την άνοιξη και το καλοκαίρι τα παραγάδια αποτελούν το βασικό αλιευτικό εργαλείο σε ποσοστά μεγαλύτερα του 55% των ερωτηθέντων, ενώ αντίθετα, το φθινόπωρο και το χειμώνα ποσοστό 43,9% των ερωτηθέντων χρησιμοποιεί πυροφάνι. Επίσης, οι επαγγελματίες αλιείς απάντησαν ότι αναφορικά με τη χρήση δικτυών, ο βασικός τύπος δικτυού είναι το απλάδι δίχτυ με μέγεθος ματιού τα 50 χιλιοστά.

Πίνακας 4. Αριθμητική (N) και ποσοστιαία (%) κατανομή των τύπων αλιευτικών εργαλείων ανά εποχή για το σύνολο των αλιέων που μετείχαν στην έρευνα.

Εποχή	Εργαλείο	N	%
Άνοιξη	απλάδι 50	17	28,8
	παραγάδια	42	71,2
Καλοκαίρι	απλάδι 50	17	28,8
	παραγάδια	33	55,9
	πυροφάνι	9	15,3
Φθινόπωρο	απλάδι 50	16	28,1
	παραγάδια	16	28,1
	πυροφάνι	25	43,9
Χειμώνας	απλάδι 50	16	28,1
	παραγάδια	16	28,1
	πυροφάνι	25	43,9

Η ανάλυση των ερωτημάτων αναφορικά με την ποσότητα του κύριου είδους ανά εργαλείο έδειξε ότι (Πίνακας 5) την άνοιξη και το καλοκαίρι τα παραγάδια αλιεύαν τη μεγαλύτερη ποσότητα των κύριων ειδών σε ποσοστά μεγαλύτερα του 64%, ενώ το φθινόπωρο και το χειμώνα περισσότερο από το 81% των επαγγελματιών αλιέων αλιεύουν τις περισσότερες ποσότητες χρησιμοποιώντας πυροφάνι.

Πίνακας 5. Ποσότητα (W σε kg) και ποσοστιαία συμμετοχή (%) του κύριου είδους ανά εργαλείο για κάθε εποχή

Εποχή	Εργαλείο	W	%	Εποχή	Εργαλείο	W	%
Άνοιξη	Απλάδι 50	46,9	11,7	Φθινόπωρο	Απλάδι 50	7,3	0,6
	Παραγάδια	353,9	88,3		Παραγάδια	200,0	17,1
Σύνολο άνοιξης		400,8		Πυροφάνι		964,1	82,3
				Σύνολο φθινοπώρου	1171,4		
Καλοκαίρι	Απλάδι 50	46,9	11,7	Χειμώνας	απλάδι 50	14,2	1,2
	Παραγάδια	257,0	64,3		παραγάδια	203,0	17,2
	Πυροφάνι	96,0	24,0		πυροφάνι	964,1	81,6
Σύνολο καλοκαιριού		399,9		Σύνολο χειμώνα		1181,3	

Αναφορικά με τη συμμετοχή των κύριων ειδών ανά εποχή και εργαλείο, η ανάλυση των ερωτημάτων έδειξε ότι (Πίνακας 6) την άνοιξη και το καλοκαίρι τα βασικά είδη αλιεύονταν με παραγάδι και ήταν τα λαυράκια και οι τσιπούρες (> 41% των αλιευόμενων ατόμων στα παραγάδια στις δυο εποχές). Αντίθετα, το φθινόπωρο και το χειμώνα το πυροφάνι ήταν το επικρατέστερο αλιευτικό εργαλείο με τα κύρια είδη να είναι τα λαυράκια και τα χέλια (> 88% των αλιευόμενων ατόμων στα παραγάδια στις δυο εποχές). Επίσης, όσον αφορά την αλιεία με δίχτυα το κύριο είδος την άνοιξη και το καλοκαίρι ήταν η τσιπούρα (> 98% των αλιευόμενων ατόμων στα δίχτυα στις δυο εποχές), ενώ το φθινόπωρο ο κέφαλος και το χειμώνα τα χέλια σε ποσοστά 56% και στις δυο περιπτώσεις.

Παρόμοια, η ανάλυση της συνολικής ποσότητας ανά εποχή και εργαλείο, επίσης, έδειξε (Πίνακας 7) ότι την άνοιξη και το καλοκαίρι τα παραγάδια αλιεύαν τη μεγαλύτερη ποσότητα συνολικά σε ποσοστά μεγαλύτερα του 48%, ενώ το φθινόπωρο και το χειμώνα, σε ποσοστά μεγαλύτερα από 77%, οι ερωτηθέντες απάντησαν ότι αλιεύουν τις μεγαλύτερες ποσότητες χρησιμοποιώντας πυροφάνι.

Αποτελέσματα

Πίνακας 6. Ποσότητα (W σε kg) και ποσοστιαία συμμετοχή (%) κύριων ειδών ανά εποχή και εργαλείο.

Εποχή	Εργαλείο	Κύριο Είδος	W	%
Ανοιξη	Απλάδι 50	Λαυράκι	0,8	1,7
		Τσιπούρα	46,1	98,3
	Παραγάδια	Κέφαλος	12,0	3,4
		Λαυράκι	60,0	17,0
		Λίγδα	0,2	0,1
		Τσιπούρα	24,8	7,0
	Τσιπούρα-λαυράκι	146,9	41,5	
	Τσιπούρα-λαυράκι-χέλια	110,0	31,1	
Καλοκαίρι	Απλάδι 50	Λαυράκι	0,8	1,7
		Τσιπούρα	46,1	98,3
	Παραγάδια	Κέφαλος	12,0	4,7
		Λαυράκι	60,0	23,4
		Λίγδα	0,2	0,1
		Τσιπούρα	46,9	18,3
		Τσιπούρα-Λαυράκι	125,9	49,0
		Τσιπούρα-Λαυράκι-Χέλια	12,0	4,7
Πυροφάνι	Τσιπούρα-Λαυράκι	30,0	31,3	
	Τσιπούρα-Λαυράκι-Χέλια	66,0	68,8	
Φθινόπωρο	Απλάδι 50	Κέφαλος	4,1	56,2
		Λαυράκι	0,8	11,0
		Τσιπούρα	2,4	32,9
	Παραγάδια	Τσιπούρα	20,0	10,0
		Τσιπούρα-Λαυράκι	93,2	46,6
		Τσιπούρα-Λαυράκι-Χέλια	85,0	42,5
		Χέλια	0,5	0,3
	Πυροφάνι	Χέλια-Λαυράκι	1,3	0,7
		Λαυράκι	10,0	1,0
		Τσιπούρα	19,0	2,0
Τσιπούρα-Χέλια		8,0	0,8	
Χέλια		51,0	5,3	
	Χέλια-Λαυράκι	869,1	90,1	
	Χέλια-Τσιπούρα	7,0	0,7	
Χειμώνας	Απλάδι 50	Κέφαλος	3,0	21,1
		Λαυράκι	0,8	5,6
		Τσιπούρα	2,4	16,9
		Χέλια	8,0	56,3
	Παραγάδια	Λαυράκι	20,0	9,9
		Τσιπούρα	22,0	10,8
		Τσιπούρα-Λαυράκι	113,2	55,8
		Τσιπούρα-Λαυράκι	12,0	5,9
		Τσιπούρα-Λαυράκι-Χέλια	34,0	16,7
		Χέλια	0,5	0,2
		Χέλια-Λαυράκι	1,3	0,6
	Πυροφάνι	Λαυράκι	16,0	1,7
Τσιπούρα		29,0	3,0	
Τσιπούρα-Χέλια		15,0	1,6	
Χέλια		44,0	4,6	
Χέλια-Λαυράκι		853,1	88,5	
Χέλια-Τσιπούρα		7,0	0,7	

Πίνακας 7. Συνολικά κιλά (W σε kg) και ποσοστιαία συμμετοχή (%) των αλιευμάτων ανά εργαλείο και εποχή.

Εποχή	Εργαλείο	W	%
Ανοιξη	Απλάδι 50	142,0	29,8
	Παραγάδια	334,2	70,2
	Σύνολο άνοιξης	476,2	
Καλοκαίρι	Απλάδι 50	143,0	30,9
	Παραγάδια	226,2	48,8
	Πυροφάνι	94,0	20,3
	Σύνολο καλοκαιριού	463,2	
Φθινόπωρο	Απλάδι 50	148,0	11,9
	Παραγάδια	131,0	10,5
	Πυροφάνι	964,7	77,6
	Σύνολο φθινοπώρου	1243,7	
Χειμώνας	Απλάδι 50	143,0	11,5
	Παραγάδια	132,0	10,7
	Πυροφάνι	964,2	77,8
	Σύνολο χειμώνα	1239,2	

---

4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

4.1. Περιορισμοί της Έρευνας

Ο βασικός περιορισμός της παρούσας έρευνας εστιάζεται στο γεγονός πως στην έρευνα μετείχαν οι επαγγελματίες αλιείς της περιοχής του Αιτωλικού, λόγω της δυσκολίας εύρεσης των επαγγελματιών αλιέων των υπόλοιπων περιοχών της Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου-Αιτωλικού. Για το λόγο αυτό, όσο και αν βάσει του σχεδιασμού της δειγματοληψίας επιχειρήθηκε να εξαληφθεί η μεροληψία της συμμετοχής ατόμων μόνο από την περιοχή του Αιτωλικού, είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι τα αποτελέσματα της έρευνας πρέπει να ερμηνευτούν λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους περιορισμούς. Για το λόγο αυτό, κατά τη σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας με αυτά παρόμοιων ερευνών θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η εστίαση στην περιοχή του Αιτωλικού. Άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αποτελεί το γεγονός ότι η σύνθεση των εργασιακών ομάδων «συνεταιρισμένοι» και «ελεύθεροι» είναι ρευστή, καθώς η ενοικίαση των ιχθυοτροφείων, συνήθως, γίνεται αντικείμενο έντονων διεκδικήσεων με κύριο κριτήριο στις μισθώσεις από μέρους της διοίκησης και την εκάστοτε πολιτική συγκυρία (Δημητρίου, 2007).

4.2. Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Η ανάλυση των ερωτηματολογίων έδειξε ότι η ελεύθερη αλιεία στην περιοχή Μεσολογίου-Αιτωλικού αποτελεί ένα παραδοσιακό επάγγελμα που περνάει από γενιά σε γενιά, καθώς, σε μεγάλο ποσοστό, οι επαγγελματίες αλιείς είχαν πατέρα αλιέα. Επίσης, ένα σημαντικό ποσοστό των αλιέων (13,6%) αποτελούνταν από άτομα ηλικίας 20-29 ετών, γεγονός που ενδεχόμενα να αποτελεί ενθαρρυντικό στοιχείο για το μέλλον του κλάδου και να δείχνει μια στροφή των νέων προς τον τομέα της αλιείας ως επαγγελματική απασχόληση. Από έρευνα που διεξήχθη το 2000 για τους επαγγελματίες αλιείς των λιμνοθαλασσών Μεσολογίου-Αιτωλικού (Δημητρίου, 2007) εκτιμήθηκε ότι μόνο το 8% των αλιέων είναι νεότερο από τα 30 έτη. Το παραπάνω στοιχείο ίσως να αναδεικνύει και τη διαφορετικότητα της περιοχής έρευνας σε σύγκριση με άλλες παράκτιες περιοχές. Ειδικότερα, από πρόσφατη μελέτη για τους επαγγελματίες αλιείς της περιοχής του Αμβρακικού η μέση ηλικία τους εκτιμήθηκε στα 54 έτη και το ποσοστό των παιδιών που ακολουθούν το επάγγελμα του πατέρα τους εκτιμήθηκε στο 24% (Ανώνυμος, 2008α). Άλλο στοιχείο, το οποίο, επίσης, διαφοροποιεί την περιοχή έρευνας με άλλες παράκτιες περιοχές αποτελεί το υψηλό ποσοστό που εκτιμήθηκε αναφορικά με την αποκλειστική απασχόληση με την αλιεία (98%), σε σύγκριση με τα ποσοστά που εκτιμήθηκαν τόσο για το σύνολο της χώρας (~ 40%: Τζανάτος, 2006) όσο και για την περιοχή του Αμβρακικού (45%: Ανώνυμος, 2008α).

Οι ιδιαιτερότητες της ελεύθερης αλιείας στην περιοχή Μεσολογίου-Αιτωλικού, επίσης, αναδεικνύονται και από τον αλιευτικό του στόλο, ο οποίος χαρακτηρίζεται από λιτό εξοπλισμό (βυθόμετρο διαθέτει το 44% των ερωτηθέντων, Radar το 31%, GPS το 18,4% και VHF το 5,3%). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει την προσαρμοστικότητα της δραστηριότητας της παράκτιας αλιείας στην ετερογένεια των ελληνικών παράκτιων οικοσυστημάτων (Τζανάτος, 2006), όπου στην περίπτωση της παρούσας έρευνας ο στόλος των ελεύθερων

αλιέων είναι προσαρμοσμένος σε ένα ιδιαίτερο οικοσύστημα (κλειστός κόλπος, μικρές αποστάσεις, λιμνοθάλασσες, είδη που ψαρεύονται στα ρηγά) (Δημητρίου, 2007).

Το μορφωτικό επίπεδο των επαγγελματιών ελεύθερων αλιέων της περιοχής του Μεσολογγίου-Αιτωλικού ήταν ιδιαίτερα χαμηλό, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των αλιέων (84%) δεν είχε ακολουθήσει την εκπαίδευση μετά το δημοτικό σχολείο. Η τάση αυτή παρατηρήθηκε και στην περίπτωση των επαγγελματιών αλιέων της περιοχής του Αμβρακικού (70%) (Ανώνυμος, 2008α) και του Κορινθιακού (40%) (Ανώνυμος, 2008β), ενώ συνολικά στην ελληνική επικράτεια το 60,5% των αλιέων δεν είχε ακολουθήσει την εκπαίδευση μετά το δημοτικό (Τζανάτος, 2006).

Το σημαντικότερο πρόβλημα που δήλωσαν οι επαγγελματίες αλιείς της παρούσας έρευνας σε ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό (81%) ήταν η υπεραλίευση. Το πρόβλημα αυτό απαντάται σε σχεδόν παρόμοιο ποσοστό και από τους επαγγελματίες αλιείς του Αμβρακικού κόλπου (Ανώνυμος, 2008α), καθώς και οι δυο περιοχές (Αμβρακικός και Μεσολογγί-Αιτωλικό) αποτελούν ένα ημίκλειστο σύστημα, στο οποίο οι επιδράσεις της παράκτιας δραστηριότητας είναι ιδιαίτερα έντονες. Γενικά, η παράκτια αλιεία δέχεται πιέσεις τόσο από την υποβάθμιση του οικοσυστήματος στη θάλασσα όσο και από τις παρεμβάσεις και τις δραστηριότητες στην παράκτια ζώνη (Ανώνυμος, 2008α).

Παρά τη σημασία της αλιείας για τους επαγγελματίες αλιείς, οι τελευταίοι δήλωσαν, σε σημαντικό ποσοστό, ως ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τη συμμετοχή των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις (27% ως πρώτη επιλογή) και την εκκαθάριση του μητρώου των ψαράδων (24% ως πρώτη επιλογή). Αναφορικά με το πρώτο πρόβλημα, γίνεται φανερό ότι η αλιευτική δραστηριότητα στην περιοχή χαρακτηρίζεται από έλλειψη οργάνωσης που έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη συμμετοχής των άμεσα ενδιαφερομένων στη λήψη των αποφάσεων. Το γεγονός αυτό αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα για μια προστατευόμενη περιοχή όπως είναι το σύμπλεγμα των λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου-Αιτωλικού.

Όσον αφορά στην εκκαθάριση του μητρώου των ψαράδων, στην Ελλάδα υπάρχουν δύο τύποι επαγγελματικών αδειών για τη θαλάσσια αλιεία (Μουτόπουλος, 2008): οι άδειες που αφορούν σε άτομα (χρώματος μπλε) και οι άδειες που αφορούν σε σκάφη (χρώματος κόκκινο). Στην παρούσα έρευνα περισσότεροι από τα $\frac{3}{4}$ των αλιέων (84%) είχαν μπλε άδεια αλιείας, ενώ οι υπόλοιποι είχαν κόκκινη άδεια. Αναφορικά με την έκδοση «ατομικών επαγγελματικών αδειών», η έκδοση και η ανανέωσή τους δεν ελέγχεται ουσιαστικά, καθώς ο οποιοσδήποτε μπορεί να γίνει επαγγελματίας ψαράς (Τζανάτος, 2006). Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα το πλαίσιο αδειοδότησης να μην είναι ενημερωμένο, παρά την ύπαρξη μητρώου αλιέων.

Αναφορικά με τις ενασχολήσεις των αλιέων, τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τον πολύ-ειδικό και πολύ-εργαλειικό χαρακτήρα της παράκτιας αλιείας στην Ελλάδα, με τα παραγάδια να αποτελούν κύρια εργαλεία αλιείας την άνοιξη και το καλοκαίρι και τα δίχτυα το χειμώνα (Stergiou et al., 2002, Tzanatos et al., 2005). Ειδικότερα, την άνοιξη και το καλοκαίρι τα παραγάδια αποτελούσαν το βασικό αλιευτικό εργαλείο σε ποσοστά μεγαλύτερα του 55% των ερωτηθέντων, ενώ αντίθετα, το φθινόπωρο και το χειμώνα ποσοστό 43,9% των ερωτηθέντων χρησιμοποιεί πυροφάνι. Τα είδη-στόχοι των αλιέων είναι χαρακτηριστικά είδη της παράκτιας ζώνης (τσιπούρα, λαυράκι, κέφαλοι), αλλά και είδη χαρακτηριστικά των λιμνοθαλάσσιων συμπλεγμάτων (χέλι), τα οποία συναντώνται σε στην παράκτια ζώνη της ελληνικής ακτογραμμής (Τζανάτος, 2006).

Μια σημαντική παράμετρος που, επίσης, αναδεικνύεται από την παρούσα έρευνα είναι το γεγονός ότι σχεδόν οι μισοί από τους αλιείς που ερωτήθηκαν (49%) διαθέτουν τα αλιεύματά τους στις τοπικές αγορές και τα εστιατόρια, χωρίς να έχει προηγηθεί η καταγραφή της παραγωγής από τους επίσημους φορείς καταγραφής αλιευτικών δεδομένων (ιχθυόσκαλες, Ελληνική Στατιστική Αρχή). Το γεγονός αυτό ενισχύει τους προβληματισμούς αναφορικά με τη δυσκολία εκτίμησης της αλιευτικής παραγωγής που προέρχεται από την παράκτια αλιεία.

Σχεδόν παρόμοιο ποσοστό (43,7%) έχει εκτιμηθεί και για την περίπτωση της παράκτιας αλιείας στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας (Tzanatos et al., 2006). Έτσι, η καταγραφή της αλιευτικής παραγωγής είναι υπο-εκτιμημένη και η παραγωγή των παράνομων και μη καταγεγραμμένων αλιευμάτων είναι υψηλή (Paraconstantinou et al., 2002).

Καταληκτικά, στην παρούσα εργασία έγινε μια πρώτη προσέγγιση της διερεύνησης των δημογραφικών και επιχειρησιακών χαρακτηριστικών των επαγγελματιών ελεύθερων αλιέων του συμπλέγματος Μεσολογίου-Αιτωλικού. Η έρευνα ήταν διερευνητική στη φύση της και προφανώς, υπάρχουν και άλλες μεταβλητές που δεν συμπεριλήφθηκαν στο ερωτηματολόγιο και θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν. Η έρευνα περιορίστηκε σε ερωτήματα που αναφέρονται και σε άλλες παρόμοιες έρευνες στην ελληνική επικράτεια. Περαιτέρω έρευνα σε μεγαλύτερο δείγμα και σε ευρύτερες περιοχές, καθώς και επιπρόσθετες μεταβλητές θα μπορούσαν να βελτιώσουν σημαντικά την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας.

4.3. Συμπεράσματα της έρευνας

- Ο αλιευτικός στόλος των επαγγελματιών αλιέων του συμπλέγματος Μεσολογίου-Αιτωλικού είναι παραδοσιακός, χαμηλού κόστους και προσαρμοσμένος στο οικοσύστημα και στις συνθήκες εργασίας.
- Ενθαρρυντικό στοιχείο αποτελεί το σημαντικό ποσοστό των ατόμων ηλικίας 20-29 ετών που απασχολούνται επαγγελματικά με την αλιεία, γεγονός που ενδεχόμενα να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στην καταπολέμηση της ανεργίας των νέων.
- Η αλιευτική δραστηριότητα γίνεται όλους τους μήνες του έτους, με εναλλαγή των τακτικών αλιείας, με τα παραγάδια να αποτελούν τα κύρια αλιευτικά εργαλεία την άνοιξη και το καλοκαίρι και τα δίχτυα το χειμώνα.

- Τα σημαντικότερα προβλήματα που δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν οι αλιείς ήταν κυρίως η υπεραλίευση και σε μικρότερο βαθμό η απουσία των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις και η απουσία ενημερωμένου μητρώου ψαράδων.

---

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανώνυμος, 2008α. Αλιευτική δραστηριότητα στον Αμβρακικό Κόλπο: Υφιστάμενη κατάσταση και προοπτικές. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας 2000-2006: Μέτρο 4.4-«Ενέργειες που τίθενται σε εφαρμογή από τους επαγγελματίες».

Ανώνυμος, 2008β. Αλιευτική δραστηριότητα στον Κορινθιακό και τον Πατραϊκό Κόλπο: Υφιστάμενη κατάσταση και προοπτικές. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας 2000-2006: Μέτρο 4.4-«Ενέργειες που τίθενται σε εφαρμογή από τους επαγγελματίες».

Batzios Ch., Angelidis P., Papapanagiotou E.P., Moutopoulos D.K., Anastasiadou Ch., Chrisopolitou V., 2004. Greek Consumer's Image of the Cultured Mussel Market. *Aquaculture International* 12(3): 239-257.

Δημητρίου E., 2007. Συμβολή στη μελέτη της αύξησης και της ηθολογίας της τσιπούρας (*Sparus aurata*, L.) στο σύμπλεγμα των λιμνοθαλασσών Μεσολογίου-Αιτωλικού. Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 221 σελ.

Katselis, G., Koutsikopoulos, C., Dimitriou, E., Rogdakis, Y., 2003. Spatial patterns and temporal trends in the fishery landings of the Messolonghi-Etoliko lagoon system (western Greece coast). *Scientia Marina*, 67(4): 501-511.

Katselis, G., Koukou, K., Dimitriou, E., Koutsikopoulos, C., 2007. Short-term seaward fish migration in the Messolonghi-Etoliko lagoons (Western Greek Coast) in relation to climatic variables and the lunar cycle. *Estuarine, Coastal and Shelf*, 73: 571-582.

Koutrakis, E.T., Conides, A., Parpoura, A.C., Van Ham, E.H., Katselis, G., Koutsikopoulos, C., 2007. Lagoon fisheries resources in Hellas. Papaconstantinou, C., Zenetos, A., Vssilopoulou, V., Tserpes, G. (eds). *State of the Hellenic marine fisheries*, 223-233 pp. Hellenic Centre for Marine Research, Athens, Greece, 466 p.

Μουτόπουλος Δ.Κ., 2008. Σημειώσεις Μαθήματος Αλιευτικής Νομοθεσίας 44 σελ.+ 14 σελ. Παράρτημα.

Papaconstantinou, C., Kavadas, S., Tsimenides, N., Economou, A.N., Bazigos, G. 2002. Design of a system for the collection and compilation of basic fisheries statistics in the Mediterranean: a case study for Greece. *Fisheries Research*, 57: 155-167.

Salas, S., Sumaila, U.R., Pitcher, T. 2004. Short-term decisions of small-scale fishers selecting alternative target species: a choice model. *Canadian Journal Fisheries Aquatic Sciences*, 61: 374-383.

Σπάλα, Κ., 2007. Χρονισμός των αλιευτικών ενεργειών στις παραδοσιακές ιχθυοσυλληπτικές εγκαταστάσεις της λιμνοθάλασσας της Κλείσοβας με τον ημερήσιο παλιρροιακό κύκλο. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 76 σελ.

Stergiou, K.I., Moutopoulos, D.K., Erzini, K., 2002. Gill net and longlines fisheries in Cyclades waters (Aegean Sea): species composition and gear competition. *Fisheries Research*, 57: 25-37.

Τζανάτος Ε., 2006. Δομή, χαρακτηριστικά και διαχείριση της μικρής παράκτιας αλιείας στην Ελλάδα. Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Βιολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών, 168 σελ.

Tzanatos, E., Dimitriou, E., Katselis, G., Georgiadis, M., Koutsikopoulos, C., 2005. Composition, temporal dynamics and regional characteristics of small-scale fisheries in Greece. *Fisheries Research*, 73: 147-158.

Tzanatos, E., Dimitriou, E., Papaharisis, L., Roussi, A., Somarakis, S., Koutsikopoulos, C., 2006. Principal socio-economic characteristics of the Greek small-scale coastal fishermen. *Ocean and Coastal Management*, 49(7-8):511-527.

Παράρτημα
Ερωτηματολόγιο της έρευνας

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται με σκοπό την καταγραφή της αλιευτικής δραστηριότητας στην περιοχή.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και δεν περιέχεται κανένα στοιχείο που να οδηγεί στην ταυτοποίηση του ερωτώμενου. Τα στοιχεία επεξεργάζονται συνολικά σε επίπεδο ομάδων ή περιοχών και όχι προσωπικά. Οι απαντήσεις σας θα αξιοποιηθούν για την εξυπηρέτηση του σκοπού που προαναφέρθηκε.

- Ημερομηνία συνέντευξης .....
- Αριθμός ερωτηματολογίου .....

Μεσολόγιο 2011

Α. ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΙΕΙΑ

A1. Από πότε ασχολείστε επαγγελματικά με την αλιεία (έτος);

.....
A2. Η επαγγελματική άδεια που έχετε είναι.....

Κόκκινη [1] ☐	Μπλε [2] ☐
--------------------------------------	-----------------------------------

A3. Ποιά είναι τα τεχνικά χαρακτηριστικά του σκάφους σας (αν έχετε):

A/A	Μήκος ολικό	Ιπποδύναμη σκάφους	Έτος κατασκευής	Με (ΝΑΙ)/χωρίς (ΟΧΙ) άδεια	Αλιευτικά εργαλεία

A5. Αναφέρατε τον ηλεκτρονικό εξοπλισμό του/των σκάφους/ών σας:

Radar [1] ☐	VHF [2] ☐	GPS [3] ☐
Βυθόμετρο [4] ☐	Άλλο:	

A6. Ποια είναι τα ετήσια έξοδα για:

Συντήρηση σκάφους/ών σας [1]	Ποσό:
Κίνηση σκάφους/ών (Καύσιμα, κτλ) [2]	Ποσό:
Προσωπικό [3]	Ποσό:
Αγορά/συντήρηση αλιευτικών εργαλείων [4]	Ποσό:

A7. Είστε μέλος αλιευτικού συλλόγου ή σωματείου:

Ναι [1] ☐ Από πότε:	Όχι [2] ☐
--	----------------------------------

A8. Είστε μέλος σε συνεταιρισμούς (π.χ. αλιευτικών προϊόντων);

Ναι [1] ☐	Όχι [2] ☐
----------------------------------	----------------------------------

A9. Αν ΟΧΙ γιατί;

.....
A10. Αναφέρατε αν και από που ενημερώνεστε:

Δεν ενημερώνομαι [1] ☐	Συνεταιρισμός ναυαγίων [2] ☐
Σωματείο ναυαγίων [3] ☐	Έντυπα [4] ☐
Υπηρεσία αλιείας [5] ☐	ΔΑ [6] ☐

A11. Πόσες ημέρες του μήνα ασχολείστε με την αλιεία:

Μήνας	Σύνολο Ημερών	Μήνας	Σύνολο Ημερών
Ιανουάριος		Ιούλιος	
Φεβρουάριος		Αύγουστος	
Μάρτιος		Σεπτέμβριος	
Απρίλιος		Οκτώβριος	
Μάιος		Νοέμβριος	
Ιούνιος		Δεκέμβριος	

ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ

Διερεύνηση του συνδυασμού εργαλείου (τεχνικά χαρακτηριστικά π.χ. δίχτυ απλάδι/μανωμένο/μικτό, μήκος/άλτος διχτυού μέγεθος ματιού, παραγάδι αφρού/βυθού, αριθμός/μέγεθος αγκιστριών, κιούρτοι, παγίδες κτλ.) – είδους στόχου (κύριου είδους) (ως προς την παραγωγή), πληροφορία για το κύριο είδος (π.χ. μικρά – μεγάλα, ή πόσα άτομα στο κιλό) και τα άλλα είδη (χωρίς εμπορική αξία π.χ. αυτά που πετάνε) ανά εποχή και ανά περιοχή (απόσταση από το λιμάνι βάθος).

A12. A) Άνοιξη:

Εργαλείο	Περιοχή	Κύριο είδος	Κιλά κύριο υ είδους	Άλλα είδη	Συνο- λικά κιλά	Είδη χωρίς εμπορική αξία

A13. B) Καλοκαίρι:

Εργαλείο	Περιοχή	Κύριο είδος	Κιλά κύριο υ είδους	Άλλα είδη	Συνο- λικά κιλά	Είδη χωρίς εμπορική αξία

ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ

Διερεύνηση του συνδυασμού εργαλείου (τεχνικά χαρακτηριστικά π.χ. δίχτυ απλάδι/μανωμένο/μικτό, μήκος/άλτος διχτυού μέγεθος ματιού, παραγάδι αφρού/βυθού, αριθμός/μέγεθος αγκιστριών, κιούρτοι, παγίδες κτλ.) – είδους στόχου (κύριου είδους) (ως προς την παραγωγή), πληροφορία για το κύριο είδος (π.χ. μικρά – μεγάλα, ή πόσα άτομα στο κιλό) και τα άλλα είδη (χωρίς εμπορική αξία π.χ. αυτά που πετάνε) ανά εποχή και ανά περιοχή (απόσταση από το λιμάνι βάθος).

A14. Φθινόπωρο:

Εργαλείο	Περιοχή	Κύριο είδος	Κιλά κύριο υ είδους	Άλλα είδη	Συνο- λικά κιλά	Είδη χωρίς εμπορική αξία

A15. Δ) Χειμώνας:

Εργαλείο	Περιοχή	Κύριο είδος	Κιλά κύριο υ είδους	Άλλα είδη	Συνο- λικά κιλά	Είδη χωρίς εμπορική αξία

A16. Τρόπος διάθεσης των αλιευμάτων:

Λιανική πώληση [1]	Ποσοστό:
Χονδρεμπόριο [2]	Ποσοστό:
Ιδιόκτητο κατάστημα λιανικής [3]	Ποσοστό:
Άλλος τρόπος [4]	Ποσοστό:

A17. Δώστε κατά σειρά προτεραιότητας (ως 1 κατατάξτε το πιο σημαντικό κ.τ.λ.) τα βασικά θέματα που αφορούν συνολικά την αλιεία:

Δηλώσεις	
Αλιεία με μη επιτρεπόμενα μέσα	
Εκσυγχρονισμός νομοθεσίας	
Εκκαθάριση μητρώου ψαράδων	
Έλεγχος διακίνησης αλιευμάτων	
Εξάπλωση ερασιτεχνικής αλιείας	
Συμμετοχή των φορέων των ψαράδων στις αποφάσεις	
Άλλο (αναφέρατε):	

Αναφέρατε το σημαντικότερο πρόβλημα των ψαράδων της περιοχής σας:

.....

A19. Επιθυμείτε περισσότερη αστυνόμευση στην αλιεία;

Ναι [1] ☐	Όχι [2] ☐
----------------------------------	----------------------------------

A20. Για την επόμενη τριετία τι από τα παρακάτω σκοπεύετε να κάνετε για το σκάφος σας:

Δηλώσεις	Απάντηση	
Απόσυρση	Ναι [1] ☐	Όχι [2] ☐
Αντικατάσταση	Ναι [3] ☐	Όχι [4] ☐
Εκσυγχρονισμό	Ναι [5] ☐	Όχι [6] ☐
Μεταβίβαση	Ναι [7] ☐	Όχι [8] ☐
(Αν ΝΑΙ) σε κάποιο παιδί σας	Ναι [9] ☐	Όχι [10] ☐

A21. Προμηθεύεστε τράνζιτ καύσιμα για σκάφος;

Ναι [1] ☐	Όχι [2] ☐
----------------------------------	----------------------------------

A22. Πιστεύετε ότι η απαγόρευση της αλιείας με δίχτυα μέσα στη λιμνοθάλασσα είναι σωστό μέτρο;

Ναι [1] ☐	Όχι [2] ☐
----------------------------------	----------------------------------

A23. Η τιμή των ψαριών που διετίθενται στην αγορά είναι ικανοποιητική;

Ναι [1] ☐	Όχι [2] ☐
----------------------------------	----------------------------------

Σχολιάστε.....

A24. Στην εφορία ποιά εισόδημα δηλώνετε;

Τεκμαρτό [1] ☐	Πραγματικό εισόδημα [2] ☐
---------------------------------------	--

Β. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

B1. Φύλο:

Ανδρας [1] ☐	Γυναίκα [2] ☐
-------------------------------------	--------------------------------------

B2. Έτος γεννήσεως:

.....

B3. Τόπος γεννήσεως:

.....

B4. Τόπος κατοικίας:

.....

B5. Μόρφωση:

Δημοτικό [1] ☐	Γυμνάσιο [2] ☐	Λύκειο [3] ☐
---------------------------------------	---------------------------------------	-------------------------------------

B6. Επάγγελμα πατέρα:

.....

B7. Οικογενειακή κατάσταση:

Ανύπανδρος/η [1] ☐	Διαζευγμένος/η ή σε διάσταση [3] ☐
Έγγαμος/η ή συζώ [2] ☐	Χήρος/α [4] ☐

B8. Αριθμός παιδιών:

.....

B9. Πόσα από τα παιδιά σας ασχολούνται με την αλιεία;

.....

Αν ΟΧΙ το παραπάνω

B10. Πόσα από τα παιδιά σας προτίθεστε/νται να ασχοληθούν επαγγελματικά με την αλιεία:

.....

B11. Έχετε άλλη απασχόληση παράλληλη με την αλιεία;

Ναι [1] ☐	Όχι [2] ☐
----------------------------------	----------------------------------

B12. Αν ΝΑΙ ποια;

.....